

«Ақмола облысы білім басқармасының Аршалы ауданы білім бөліміне
қарасты Аршалы кентінің бастауыш мектебі» КММ

«Дидактикалық ойындар арқылы балалардың
ой-өрісін дамыту»

(дидактикалық ойындар мен тапсырмалар әдістемелік
жинағы)

Мұғалім: Бекетова К.С

Аршалы, 2024

Кіріспе

Қазақстан әлемдік қауымдастыққа интеграцияланып, көптілді білім беруге мән беруде. Президент Н.Ә. Назарбаевтың «Тілдердің үштұғырлығы» саясаты жас ұрпақтың ғылым мен технология жетістіктерін игеруіне мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі білім беруде ана тілімен қатар шет тілдерін меңгерудің маңызы зор.

Ойын – баланың дамуындағы басты құрал. В. Сухомлинский мен А. Макаренко ойынның тәрбиелік рөлін атап көрсеткен. Дидактикалық ойындар балалардың ойлау қабілетін, шығармашылығын және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Өзектілігі: Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті, ол баланың танымдық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз етеді.

Мақсаты: Білім беру процесін тиімді ұйымдастыруға көмектесу, мұғалімдер мен оқушыларға оқу материалын меңгеруге қолдау көрсету.

Міндеттері:

- Дидактикалық ойындардың құрылымы мен түрлерін түсіндіру;
- Озық педагогикалық тәжірибелерді зерттеу және талдау;
- Білім беру саласына сәйкес ойындарды таңдау және жүйелеу.

Дидактикалық ойындардың негізгі қызметтері

Дидактикалық ойындар – балаларды оқытудың тиімді әдісі, ол олардың ойлау қабілетін, танымдық қызығушылығын және жеке тұлға ретінде дамуын қамтамасыз етеді.

Ойын түрлері:

1. **Ойын-сабақтар** – тәрбиеші басқаратын ойындар, білімді меңгерту мен қызығушылықты арттыруға бағытталған.
2. **Дидактикалық және автодидактикалық ойындар** – балалардың өздігінен ойнау дағдыларын қалыптастырады.

Тәрбиелік маңызы:

- **Ақыл-ой тәрбиесі:** Қоршаған орта туралы түсінік қалыптастырады, логикалық ойлауды дамытады.
- **Тіл дамыту:** Сөздік қорды байытады, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.
- **Адамгершілік тәрбиесі:** Мінез-құлық ережелерін меңгертеді, ұқыптылыққа баулиды.
- **Еңбек тәрбиесі:** Еңбекке қызығушылық қалыптастырады, жауапкершілік сезімін дамытады.
- **Дене тәрбиесі:** Қолдың ұсақ моторикасын дамытады, ақыл-ой мен дене үйлесімін арттырады.

Негізгі түрлері:

1. **Заттық дидактикалық ойындар** – ойыншықтармен, табиғи заттармен ойналады, заттардың қасиеттерін (түсі, пішіні, көлемі) ажыратуды үйретеді.
2. **Үстел үстінде ойналатын ойындар** – лото, домино, суреттермен жұмыс жасау арқылы есте сақтау және ойлау қабілетін дамытады.
3. **Сөздік ойындар** – сөздік қорды кеңейтеді, байланыстырып сөйлеуді дамытады.

Дидактикалық ойындардың маңызы

Дидактикалық ойындар – баланы жан-жақты дамытуға ықпал ететін маңызды құралдардың бірі. Олар балалардың танымдық белсенділігін арттырып, тапсырмаларды шешу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

Дидактикалық ойындардың педагогикалық құндылығы

Бұл ойындар балалардың ойлау қабілетін дамытып, жаңа білімді меңгеруге және түсініктерін қалыптастыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, психикалық процестерді белсендіреді, баланың әлеуметтенуіне және адамгершілік қасиеттерінің дамуына ықпал жасайды.

Дидактикалық ойындарды ұйымдастыру әдістемесі

Дидактикалық ойындарды тиімді өткізу үш кезеңнен тұрады:

1. Дайындық кезеңі – ойын мазмұнын таңдау, балалардың жас ерекшеліктері мен оқу мақсаттарына сәйкестігін анықтау.
2. Ойын барысы – тәрбиеші балалардың әрекеттерін бағыттап, ережелерді түсіндіреді және ойын үдерісін қадағалайды.
3. Қорытындылау – ойын нәтижелері талданып, балалардың қызығушылығын одан әрі арттыруға назар аударылады.

Дидактикалық ойындарды басқару

Тәрбиеші балалардың белсенділігін қолдап, олардың өзін-өзі ұйымдастыру қабілетін дамытуға көмектеседі. Ойын барысында балалардың эмоциялық жағдайы ескеріледі, олардың ынтасы мен қанағаттану сезімі күшейеді. Дидактикалық ойындар педагогтың жетекшілігімен өтіп, балалар үшін қызықты әрі пайдалы болуын қамтамасыз ету үшін барлық ережелер сақталады.

Әдістемелік талаптар

Тәрбиеші ұлттық дидактикалық ойындарды жетік білуі және оларды балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес таңдап, түсінікті түрде жеткізе білуі керек. Сонымен қатар, ойын барысында ережелердің сақталуы және қажетті құралдардың алдын ала дайындалуы маңызды.

Білім беру салалары бойынша дидактикалық ойындар үлгілері
Қазақ тіліндегі дидактикалық ойындар

1. «Саққұлақ»

Мақсаты:

- Балалардың есту қабілетін дамыту.
- Белсенді сөздік қорын толықтыру.
- Фразалық сөйлеу дағдыларын жетілдіру.

Қажетті құралдар:

- Қалқа (тасалап тұратын нәрсе).
- Қоңырау, сылдырмақ, дабыл және басқа дыбыс шығаратын

заттар.

Ойын барысы:

Тәрбиеші қалқаның артында тұрып, әртүрлі заттармен дыбыс шығарады.

Балалар дыбыстың қандай заттан шыққанын табуы керек. Дыбыстар анық әрі ретімен берілуі тиіс.

2. «Ақшақар»

Мақсаты:

- Сөйлеу тынысын дамыту.
- Бірқалыпты және ұзақ дем шығара білуді қалыптастыру.

Қажетті құралдар:

- Мақтаның бірнеше түйіршігі.

Ойын барысы:

Тәрбиеші балаларға мақтаны көрсетіп:

«Далада қар жауып тұр. Келіндер, топта қар жаудырамыз!» – дейді.

Одан кейін әр баланың алақанына «ақшақарды» салып, қалай үрлеу керек екенін көрсетеді. Балалар өздері үрлеп, жаттығуды 2-3 рет қайталайды.

Өлең жолдары:

Ақша қар, Ақша қар,

Аппақ болып қонасың.

Тоса қалсам қолымды,

Алақаныма қонасың.

3. «Жапырақтар»

Мақсаты:

- Бірқалыпты, ерікті дем шығаруға үйрету.

Қажетті құралдар:

- Жұқа қағаздан жасалған сары және қызыл жапырақтар.

Ойын барысы:

Балалар қағаз жапырақтарды үрлеп, олардың қалай қозғалғанын бақылайды.

Білім беру салалары бойынша дидактикалық ойындар үлгілері

Қазақ тіліндегі дидактикалық ойындар

4. «Жапырақтар»

Мақсаты:

- Тыныс алуды реттеу және бірқалыпты дем шығаруды қалыптастыру.

Қажетті құралдар:

- Жұқа қағаздан жасалған сары және қызыл жапырақтар.

Ойын барысы:

Тәрбиеші балаларға күз мезгілінде ағаштардың жапырақтары жерге түсетінін түсіндіреді. Бұл табиғи құбылыс «жапырақтардың түсуі» деп аталады. Содан кейін тәрбиеші балаларға осы құбылысты ойын арқылы бейнелеуді ұсынады: балалар қағаз жапырақтарға үрлеп, олардың ауада қалықтауын бақылайды. Бұл жаттығу тыныс алу дағдыларын дамытуға көмектеседі. Жаттығу 2-3 рет қайталанатын.

Өлең жолдары:

Алтын, сары, қызыл, көк,

Алуан-алуан жапырақ.

Күзгі бақта күлімдеп,

Көз тартады атырап.

5. «Ұш, көбелек!»

Мақсаты:

- Баланы ұзақ және үздіксіз дем шығаруға үйрету.

Қажетті құралдар:

- Түрлі түсті қағаздан жасалған 2-3 көбелек.
- Әр көбелекке ұзындығы 50 см жіп байланады.
- Көбелектер 30 см арақашықтықта бауға бекітіледі, бау баланың бет деңгейінде екі тіреудің арасына тартылады.

Ойын барысы:

Тәрбиеші балаларға көбелектерді үрлеу арқылы ұшыруды ұсынады. Ойын барысында баланың дұрыс тыныс алуына назар аудару қажет:

- Тік тұруы.
- Ауаны ішке жұтқанда иықтарын көтермеуі.
- Ұрттарын толтырмауы.
- Демді бірқалыпты шығарып, ауаны қайта жұтпауға тырысуы.
- Еріндерін алға қарай шығарып үрлеуі.

Бас айналуы болдырмау үшін үрлеу үзілістері 10 секундтан аспауы керек.

Өлең жолдары:

Қанаттары әдемі,
Қызыл-жасыл көбелек.
Гүлге қонып қалыпты,
Бір ғажайып керемет.
Бар даланы жайнатып,
Гүлден-гүлге қонады.
Көбелектің қанаты
Гүлдей әсем болады.

Аулада

Мақсаты: Тілдік естуді және дауысқа еліктеу қабілеттілігін дамыту.

Қажетті құралдар: Ойыншық қораз, тауық, қаз, торғай.

Ойын барысы: Тәрбиеші өлеңді мәнерлеп оқиды және сәйкес суреттерді көрсетеді.

Ақ тауық ау ақ тауық
Ақ тауық неден қақсауық
Ертемен қыт - қыттайды
Ауламыздан шықпайды.
Балпаң басқан үйрегім
Бұлтыңдайды бүйрегің
Жалпақ тұмсық жем іздеп
Қырқылдайсың,қоймайсың
Тамаққа бір тоймайсың.
Торғай – торғай тоқылдақ
Жерден тары шоқып ап.
Бөтегесі томпайып,
«Шиқ-шиқ» десіп отырмақ.
Тікірейіп құлағы,
Менен бұрын тұрады.
Бойын жазып керіліп,

Беті – қолын жуады.

Мяу – мяу, мяу – мяу.

Ән – жыр

Мақсаты: Дыбысты дұрыс айтуды бекіту. Тілдік естуді және тілдік белсенділігін, еліктеу бойынша дыбыс тіркесін және дыбыстарды айта білуін дамыту.

Қажетті құралдар: Бұзау, лақ, қозы, бота.

Ойын барысы: Тәрбиеші өлеңді оқып ойыншық кейіпкерлерді көрсетеді.

Өлең ішіндегі еліктеу сөздерді балаларға қайталатып үйретеді.

Әнші төлдер

Жайылымнан кешкілік

Жамырады бес түлік.

Төңірекке тараған

Төлдер әнін естідік.

«Мә-мә» деген әні бар,

Секіреді ор, жары бар.

Селтендеген лағым

Секіргіш бір жануар.

«Мәә-мәә» деген әні бар,

Жібек тоны - сәні бар.

Қошақаным момақан,

Сүйкімді бір жануар.

«Бөө-бөө» деген әні бар,

Енесін тез сағынар.

Жібек жүнді ботақан,

Мөлдір көзді жануар.

«Мөө-мөө» деген әні бар,

Үй маңынан табылар.

Ойқастаған бұзауым,

Ойнақтағыш жануар.

«Күмбірлеген» әні бар,

Желкілдеген жалы бар,

Желдей өсіп құлыншақ,

Желмен шапқан жануар.

Әдібай Табылдиев

Өлең соңында балалардан қай жануар қалай дыбыстайтынын сұрап,
пысықтау.

Тауық пен балапандар

Мақсаты: Дауысқа еліктеу қабілетін, кеңістікті бағдарлауды дамыту.

Қажетті құралдар: Қораз бен балапандардың бастарының суреттері
салынған баскиімдер (балалардың саны бойынша).

Ойын барысы: Тәрбиеші қоразды, ал балалар балапандарды бейнелейді.

«Қораз балапандарымен көгалда қыдырып жемді шұқып жейді»

(саусақтарымен еденді тықырлатады).

Қораз:

Мен қоразбын, қоразбын

Жалқаулармен аразбын

Таңды бұрын қарсы алып

Елді оятам жар салып.

Ку-ка-ре-ку!-деп нықтап

Айтты өзінше ақылды

Әке-шешең сендерге

Тамақ іздеп кетеді,

Менің күнім «таң атты»,

«күн батты»мен өтеді.

Қызмет етіп теп-тегін

Жүрмеймін босқа, жетеді,

Тым болмаса көңілімді

Көтерсеңдер не етеді?

Балапандар:

Қыт-қыт-қыт-қыт, иә-деп,

Сүйер бар балақан,

Мен-сары балапан.

Енеме еремін

Көгалды шоқып көп

Дән іздеп теремін.

Тәрбиеші балалардың өзінен соң «ку-ка-ре-ку, қыт-қыт-қыт-қыт» дыбыс тіркестерін анық айтуларына қол жеткізуі қажет.

Шөре – шөре

Мақсаты: Дыбыстардың дұрыс айтылуын бекіту.

Қажетті құралдар: Ешкі, жылқы, сиыр, түйенің суреттері.

Ойын барысы: Тәрбиеші өлеңді оқуды жануарлардың суреттерін көрсетумен жалғастырады.

Өрісте өскен жануар,

Шөкетайым қайдасың?

Шөре – шөре деп ешкіні шақырады.

Қамбар ата өсірген,

Құла атым қайдасың?

Құрау – құрау - деп жылқыны шақырады.

Зеңгі баба өсірген,

Әукешім менің қайдасың?

Ауқау – ауқау – деп - сиырды шақырады.

Ойсыл қара баласы,

Ботақаным қайдасың?

Көс – көс деп түйені шақырады.

Балалардың сөз тіркестерін дұрыс айтуын қадағалау.

Бип, бип, пыш

Мақсаты: Еліктеу бойынша дыбыстардың дұрыс айтылуын бекіту.

Қажетті құралдар: Паравоздың суреті.

Ойын барысы: Тәрбиеші өленді оқиды, ал балалар бірінен соң бірі тізбектеліп паравоздың қимылын жасайды. Сосын еліктеу сөздерін қайталап айтады.

Бип, бип, пыш.

Мен паравоз алам.

Саяхатқа бет алам,

Бірге-бірге тездейміз,

Тез жетуді көздейміз.

Бип, бип, пыш.

Көп қаладан өтеміз.

Қызықтарға жетеміз,

Бип, бип, пыш.

Гук пыш,

Гук, пыш паравоз.

Мықты болсаң басып оз,

Қызық болды кеп қалдық,

Енді жайлап тоқтаймыз,

Бип, бух, пыш.

Балалардың сөз тіркестерін дұрыс айтуын қадағалау

Геометриялық пішіндерге арналған дидактикалық ойындар

1. «Артық немесе кем санды тап»

Мақсаты:

- Балаларды заттардың санын салыстыруға үйрету.
- «Артық» және «кем» ұғымдарын меңгерту.
- Геометриялық пішіндерді ажырату және атау дағдыларын қалыптастыру.

Қажетті құралдар:

- Геометриялық пішіндер бейнеленген карточкалар.
- Ою-өрнектер мен түрлі геометриялық пішіндер жиынтығы.

Ойын барысы:

Балалар мұғалімнің тапсырмасын орындап, жауаптарын үнсіз көрсетуі тиіс.

Тапсырмалар:

1. «Дөңгелектерден біреуін артық етіп, үшбұрыштарды қойындар» – мұғалім үш дөңгелек бейнеленген карточканы көрсетеді.
2. «Дөңгелектерден біреуін кем етіп, шаршыларды орналастырындар» – мұғалім бес дөңгелек бейнеленген карточканы ұсынады.
3. «Дәл осындай пішінді көрсетіндер» – мұғалім бір пішінді (мысалы, дөңгелек) көрсетіп, балалардан сәйкес пішінді табуды сұрайды.

Ойын нәтижесі:

Қателіктері аз топ жеңіске жетеді. Ойын барысында балалардың зейіні, қол қимылының жылдамдығы мен дәлдігі дамып, санау дағдылары қалыптасады.

2. «Дәл осындай пішінді тап»

Мақсаты:

- Балалардың геометриялық пішіндер туралы білімдерін бекіту.
- Пішіндерді атау, ажырату және салыстыру дағдыларын дамыту.

Қажетті құралдар:

- Әр балаға арналған құлыптың суреті.
- Түрлі геометриялық пішіндер.

Ойын барысы:

Балаларға «Сиқырлы құлыпты ашу» тапсырмасы беріледі. Құлыпты ашу үшін оған сәйкес келетін кілтті (геометриялық пішінді) табу қажет. Әр бала өзінің құлпына сәйкес пішінді таңдап, құлыпты ашуға тырысады.

Ойын нәтижесі:

Балалар пішіндерді салыстыруға және дұрыс сәйкестендіруге үйренеді.

Үйдің есігін жабайық

Мақсаты: заттарды өлшемі бойынша салыстыруға, жуан және жіңішке заттарды ажыратуға жаттықтыру. Ойлау қабілетін дамыту.

Қажетті құралдар: үйдің, есіктің суреттері.

Ойын барысы: қағаздан қиылған, есігі жоқ үйдің суретін балаларға тарату.

Жуан және жіңішке есіктерді үйдің өлшеміне сай келтіріп салуды ұсыну.

Вагондарға дөңгелек таңдау

Мақсаты: геометриялық пішіндерді ажыратуға, қасиеттерін білуге жаттықтыру, ойлау қабілетін дамыту.

Қажетті құралдар: қағазға салынған вагондар, әртүрлі геометриялық пішіндер.

Ойынның мазмұны: Балалар вагондарға лайық дөңгелектерді әртүрлі пішіндердің ішінен табады.

Үй құрлысының ретін көрсет

Мақсаты: түстерді ажыратуға жаттықтыру; ойлау қабілеттерін, қабылдау, ес, зейін процесстерін дамыту.

Қажетті құралдар: баланың саны бойынша әртүрлі түсті жолақтар, пішіндер, үй суретінің үлгісі.

Ойын барысы: Балаларға үйдің суретінің үлгісін көрсету. Балаларға әртүрлі жолақшаларды, пішіндерді таратып беру. Үлгіге қарап осы пішіндерден үйді құрастыруды ұсыну.

Бет орамалға лайық жамауларды табу

Мақсаты: геометриялық пішіндерді ажыратуға, салыстыруға жаттықтыру; логикалық ойлау қабілеттерін дамыту.

Қажетті құралдар: бала саны бойынша қағаздан жасалған бет орамалдардың үлгісі, әртүрлі пішіндер.

Ойын барысы: Балаларға бет орамалдардың үлгісін таратып беру.

Алдарындағы пішіндердің ішінен әр орамалға лайық жамауды табуды ұсыну.

Жұбын тап

Мақсаты: геометриялық пішіндерді ажыратуға, салыстыруға жаттықтыру;

білімдерін бекіту, ойлау қабілеттерін дамыту.

Қажетті құралдар: әртүрлі ретте орналасқан геометриялық пішіндердің суреттері.

Ойын барысы: Балаларға геометриялық пішіндер орналасқан суреттерді тарату. Үлгі ретінде бір суретті көрсетіп, дәл осындай суреттің жұбын табуды ұсыну. Суреттердің дұрыстығын тексеру үшін оларды салыстыру.

Әдемі кілемшелер

Мақсаты: бөліктерден кілемше жасауға үйрету; қабылдау, ес, зейін процесстерін дамыту; ұйымшылдыққа тәрбиелеу.

Қажетті құралдар: қағаздан жасалған кілемшелер, геометриялық пішіндер.

Ойын барысы: Балалар геометриялық пішіндерді берілген кілемшелердің үстіне қойып, құрақ құрайды.

Таныс пішіндер доминосы

Мақсаты: геометриялық пішіндер жайлы білімдерін бекіту; көп заттың ішінен біреуін таңдауға жаттықтыру.

Қажетті құралдар: пішіндер бейнеленген суреттер.

Ойын барысы: Балаларға суреттерді таратып беру. Жүргізуші бірінші суретті үстелдің ортасына қояды, қалған балалар суретке сәйкес өзінің суретін

қояды, суретте бейнеленген пішінді атайды. Ойын осылай жалғаса береді.

Гараждар

Мақсаты: геометриялық пішіндер жайлы білімдерін бекіту; ойлау қабілеттерін дамыту; жағымды көңіл-күйлерін қамтамасыз ету.

Қажетті құралдар: бала саны бойынша суреті бар меңгіріктер (рульдер), дәл сондай суреті бар гараждар.

Ойын барысы: Балалар жүргізуші болады. Қолдарына суреті бар меңгіріктерді таратып беру. Белгі бойынша балалар көліктерін жүргізіп ойнайды. «Көліктеріңді гараждарыңа апарып қойыңдар» - деген кезде,

меңгіріктің суретіне ұқсас суреті бар гараждың жанына барып тұра қалады.

Өз үйінді тап

Мақсаты: түстерді ажыратуға жаттықтыру; қабылдауын дамыту; ойынның ережесін сақтауға үйрету.

Қажетті құралдар: түрлі-түсті дөңгелектер.

Ойын барысы: Балаларға түрлі-түсті дөңгелектер таратып, түстерін атау.

Белгі бойынша балалар дөңгелектерінің түсі бойынша үлкен шеңберлер жасап

өз үйлерін жылжам тауып, тұра қалу.

Зейінді бол

Мақсаты: Күрделі геометриялық суреттен үшбұрышты, төртбұрышты, шеңберді көрсете білу.

Қажетті құралдар: Геометриялық пішіндер кескінделген суреттер.

Ойын барысы: Тәрбиеші көрсеткіш таяқшамен бірінші (екінші, үшінші, төртінші, бесінші, алтыншы) суретті нұсқап, балаларға мынадай сұрақ қояды:

Суреттен қандай таныс пішінді көресіңдер? Әрбір суретте өзара ұқсас неше пішін бар? Есептеу кезінде аз қателескен қатар ұтып шығады.

Мынау қай пішін

Мақсаты: Геометриялық пішінді сипалап анықтау арқылы айта білу.

Қажетті құралдар: Картоннан жасалған геометриялық пішіндер 5–түрі.

Ойын барысы: Бала топқа қарап тұрып, қолын артқа ұстайды. Тәрбиеші оның қолына геометриялық пішінді ұстатады. Бала оны сипап байқап, балаларға көрсетпей атын атайды.

Бұл не қылған дыбыс?

Мақсаты: Баланы бір дыбысты бір дыбыстан және сөздің басындағы дыбысты

ажыратып үйрету.

Қажетті құралдар: Бірдей дыбыстан басталатын суреттердің аттары.

Ойын барысы: Ойынға 3-5 балаға қатысуға болады. Ойыншылар үстел басына

отырады, тәрбиеші балаларға суреттерді көрсетіп атайды. Балалар зейінді тыңдап сөздегі бірдей дыбыстарды танып білу қажет. Табылған дыбыс нақты айтылу қажет. Мысалы: аапа, аана, аайна, аалма.

Тында да айт!

Мақсаты: айналадағы заттардың дыбыстарын бір-бірінен ажырата білуге үйрету, фонематикалық есту қабілетін дамыту.

Қажетті құралдар: ағаш, металл қасықтар, доп, қағаз, кітап, суы бар стақан, қоңырау, кілттер.

II нұсқасы ретінде музыкалық аспаптарды пайдалануға болады.

Ойын барысы:

Жеке және топпен ойнауға болады. Ең алдымен балалар үстелдегі заттарды қарап алады. Сосын тәрбиешіге теріс қарап отырады, ал тәрбиеші заттардың дыбысын шығарады, балалар дыбысты танып толық жауап береді : «Бұл қоңыраудың сыңғыры» т.с.с.

II-нұсқа.

Заттардың орнына музыкалық аспаптар пайдаланады. Балалар аспапты дыбысынан таниды.

Зейінді тыңда!

Мақсаты: Фонематикалық есту қабілетін, есту өткірлігін дамыту.

Ойын барысы: Ойын 4-5 баламен өткізіледі. Дөңгеленіп отырады. Тәрбиеші жай дауыспен балалардан тапсырманың орындауын сұрайды, содан кейін осы тапсырманы орындайтын баланың атын сыбырлап айтады. Егер бала өз атын естімесе, басқа баланың атын айтады.

Шапалақта

Мақсаты: Фонематикалық қабілетін дамыту, әрекетті ересектің ауызша нұсқауы

бойынша орындап үйрету.

Ойын барысы: ойынды 1 баламен де, топпен де өткізуге болады.

Тәрбиеші онға дейін санайтынын айтады, ал балалар «он» дегенді естігенде шапалақтау қажет. Тәрбиеші 1-2 рет дұрыс санап, сосын шатастырып санайды,

балалар тек қане «он» сөзіне шапалақтауы қажет. Қателескен бала ойыннан шығады.

Естігенде шапалақта

Мақсаты: Дыбыстардың арасынан берілген дыбысты ажырата білуге үйрету, фонематикалық есту қабілетін дамыту.

Ойын барысы: Берілген дыбысты естігенде шапалақпен белгілеу. Тәрбиеші ең

алдымен жеке дыбыстарды айтады, сосын буындардың арасынан берілген дыбысты белгілейді.

II – нұсқа

Үйренгеннен кейін дыбыстарды сөздердің арасынан, сөзтіркестердің, сөйлемнің арасынан естіп шапалақпен білгілеу.

Бірінші дыбысты ата

Мақсаты: Сөздегі бірінші дауысты немесе дауыссыз дыбысты белгілеп үйрету,

фонематикалық естуді дамыту.

Ойын барысы: Тәрбиеші сөздерді айтады бірінші дыбысты дауыспен белгілеп айтады. Дауысты болса: созып, дауыссыз болса: нақты, күшпен айтылады.

«Соңғы дыбысты тап» деген ойын дәл осылай ойналады, тек қана соңғы дыбысты белгілеп табады.

Ұйықтама, сөзді тез ата!

Мақсаты: фонематикалық есту қабілетін дамыту, бастапқы дыбысты басқа дыбыстардан ажырата білуін және басқа сөздегі осы дыбыстармен сәйкестеуін

дамыту. Баланың сөздік қорын молайту.

Қажетті құралдар: бір дыбыстан басталатын суреттердің атаулары: 2-3 нұсқасы

Ойын барысы: Бұл ойынды балалармен, олар бірінші дыбысты анықтап үйренгеннен кейін ойнауға болады. Суретті көрсетіп қандай дыбыстан басталатынын сұрау. Сосын осы дыбыстан тағы басталатын сөздерді атаңдар.

Қайтала

Мақсаты: Есту зейінділігін , фонематикалық есту қабілетін дамыту.

Қажетті құралдар: даңғыра, дауылпаз.

Ойын барысы: Ойынды топпен де жеке де ойнауға болады. Балалар көздерін жұмады, тәрбиеші аспаппен ритмді соғады. Балалардан қайталауын сұрайды, балалар шапалақпен қайталауы қажет.

Сөзді аяқтауға көмектес

Мақсаты: Фонематикалық есту қабілетін дамыту, жетіспейтін дыбыстарды жалғастыру.

Қажетті құралдар: Заттық суреттер

Ойын барысы: Балалардың алдына бір-бірден суреттерді орналастырады, содан

кейін сөздің соңғы дыбыстарын аяқтамай айтады. Бала суретке қарап сөзді аяқтау керек. Ойынды қиындатуға болады: сөзді суретсіз аяқтау, немесе берілген дыбыспен, буынмен аяқта. Қал-та, бал-та, мал-та, ба-та, қа-л, ма-л, шал, ба-л.

Дыбыс қайда тығылды?

Мақсаты: Фонематикалық есту қабілетін дамыту, сөздегі дыбыстын орнын анықтау.

Ойын барысы: Ойынның алдында балаларға сөздің басы, ортасы, соңы бар екендігін түсіндіру қажет. Сосын тәрбиеші сөздерді айтады, ал балалар берілген

дыбыстын орнын анықтау керек.

Тізбек

Мақсаты: Сөздің бірінші және соңғы дыбысын ажыратып үйрету.

Қажетті құралдар: Заттық суреттер

Ойын барысы: Бірінші суретті орналастырады, содан кейін соның соңғы дыбысына басталатын суретті қояды т.с.с жалғастырады. Ара- алма- автобусабын- нан...

Суретті таңда

Мақсаты: Берілген сөзге суретті тауып көрсету.

Қажетті құралдар: Берілген дыбыстан басталатын сөздері бар заттық суреттер,

басқа дыбыстардан басталатын бірнеше суреттер.

Ойын барысы: Ойынның алдында заттық суреттерді үстелге орналастыру.

Сосын тапсырма беріледі бір дыбысқа барлық суреттерді жинастыру. (қалта, ақша, аққала т.с. с)

Суретті тіз

Мақсаты: Сөздегі бірінші дыбысты анықтап үйрету.

Қажетті құралдар: Әр-түрлі дыбыстан басталатын заттық суреттер, әр дыбысқа

бірнеше суреттер.

Ойын барысы: Тәрбиеші баланың алдына суреттерді қояды да атайды, сосын оларды бірінші дыбысына қарай топтастыруын сұрайды.

(С) – сабын, сүлгі, сурет, сиыр, сарымсақ

(П) – пальто, піл, пияз, парақ. Т.б

Дыбысты ата

Мақсаты: Сөздегі бірінші, соңғы дыбысты белгілеп үйрету.

Қажетті құралдар: Барлығында бір дыбыс бар заттық суреттер

Ойын барысы: Тәрбиеші суреттерді атап көрсетеді. Балалар тыңдап барлық сөздердегі дыбысты атайды. Және осы дыбысқа өзінің мысалдарын келтіреді.

Қандай дыбыс барлық сөзде бар?

Мақсаты: фонематикалық қабылдауын дамыту және дыбыстық талдаудың элементтерін: сөзде берілген дыбысты белгілеу, бірінші және соңғы дыбысты анықтау.

Ойын барысы: Тәрбиеші үш – төрт, барлығында бірдей дыбыс бар, сөздерді айтады: шана, ағаш, күшік, қолшатыр – сұрақ қойылады, барлық сөздерде қандай бірдей дыбыс бар? Балалар ш дыбысын айтады.

Сосын басқа дыбыстарға сөздер беріледі: жаңғақ, ожау, тәж – ж; чемодан, чемпион – ч; асық, сағат, тас, сүлгі - с; аяз, қазық, зембіл – з; лалагүл, лақ, балық, қол – л; ара, арба, раушан, қар – р;

Тәрбиеші дыбыстын дұрыс айтылуын қадағалайды.

Сөздегі бірінші дыбысты ата

Мақсаты: фонематикалық қабылдауын дамыту.

Ойын барысы: Тәрбиеші ойыншықты көрсетіп, оның аты қандай дыбыстан басталатынын сұрайды. Содан кейін басқадай сөздер беріледі: достарының аттары, жануарлар, заттар. Дыбыстардың нақты айтуын қадағалау (дыбысты созбай айтқызу б-бэ емес)

Сөздегі соңғы дыбысты ата

Мақсаты: фонематикалық қабылдауын дамыту.

Қажетті құралдар: суреттер (автобус, жаз, қаз, тас, тіс, күз, мұз, тұз, бас)

Ойын барысы:

Тәрбиеші суретті көрсетіп соңғы дыбысты атауын сұрайды. Барлық суреттерді

атап өткесін, С дыбысына аяқталатын сөздерді бір жаққа, З дыбысына аяқталатын екінші жаққа бөлінеді.

Асықпай ойлан

Мақсаты: Балаларға тез ойлауына бірнеше тапсырмалар беріледі, және сөзде берілген дыбысты анықтаушылығын тексеру

Ойын барысы:

«Бал» сөзіндегі соңғы дыбысқа сөз ойлап табу.

Қар сөзіндегі соңғы дыбысы бар құстың атын есіңе түсір (торғай, тырна, қарға...)

Бірінші дыбысы қ – болатындай, соңғы дыбысы Ш болатындай сөздерді ойлап тап. (Қарандаш, Қәмәш, қамшы, қайшы...)

Егер ТО-ға бір дыбысты қосса қандай сөз болады? (тон, тор, тоқ, топ) Барлық сөздер бірдей дыбыстардан басталғандай сөйлем құрастыр: ж - Жазда Жанат және Жанар жылғаның жағасында жарысып жүгірді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Ойын – мектеп жасына дейінгі баланың дамуының негізгі құралы. Тәрбие процесі баланың дүниеге келген сәтінен бастап оның дамуына тікелей әсер ететін маңызды кезең болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың өсіп-жетілуіне ықпал ететін негізгі іс-әрекет – ойын. Ойын арқылы бала қоршаған ортаны, табиғатты, қоғамдық құбылыстарды және еңбекті танып біледі. Қазақ халқы ойындарды тек көңіл көтеру тәсілі ретінде ғана емес, сонымен қатар баланың көзқарасын қалыптастырып, мінез-құлқын тәрбиелеу құралы ретінде бағалаған. Сондай-ақ, ойын дене шынықтыру мен эстетикалық тәрбиенің ажырамас бөлігі болып табылады. Ойын барысында балалар ұйымшылдыққа үйреніп, өзара қарым-қатынас орнатады. Ойындардың әртүрлі түрлері бар, олардың ішінде дидактикалық ойындардың орны ерекше. Дидактикалық ойындар баланың ой-өрісін дамытуға, адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруға және дұрыс қарым-қатынас орнатуға бағытталған. Бұл ойындар белгілі бір білім беру мақсаттарын көздейді және нақты педагогикалық міндеттерді шешуге көмектеседі. Қорытындылай келе, ойындар балалардың танымдық белсенділігін арттырып, ойлау қабілетін дамытады. Олар оқу материалын қызықты әрі түсінікті етіп жеткізуге көмектесіп, баланың эмоционалдық жағдайына оң әсер етеді. Тәрбиеші ойындарды дұрыс таңдап, жүйелі түрде қолданған жағдайда, балалардың тақырыпты жақсы меңгеруіне қолайлы жағдай жасайды. Дидактикалық ойындар арқылы балалардың сөздік қоры молайып, дұрыс сөйлеу дағдылары қалыптасады, математикалық түсініктері дамиды. Бүгінгі таңда қоғамның басты талабы – ой-өрісі дамыған, бәсекеге қабілетті тұлғаны тәрбиелеу. Қытай даналығы айтқандай: «Маған айтсаң – ұмытып қаламын, көрсетсең – есімде сақтаймын, ал өзіме әрекет жасауға мүмкіндік берсең – үйренемін». Демек, балаға тек ақпарат берумен шектелмей, оны тәжірибе жүзінде қолдануға мүмкіндік жасау қажет. Дидактикалық ойындарды тиімді ұйымдастыру – педагогтың оқу мақсатына жетуіне ықпал етіп, балалардың білімді жеңіл әрі қызықты меңгеруін қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н. Назарбаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» - «Қазақстан халқының рухани дамуы және үштұғырлы тіл дамыту саясаты» Қазақстан халқына Жолдауы
2. М.С. Қомаева «Қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру бойынша дидактикалық ойындар» Семей қаласы, «№6 «Нұрсәуле» ясли – бақшасы» КМҚК тәрбиешісі.
3. Қ. Х. Мусағұлова, «Мектепке дейінгі жаттығулар мен ойындар жүйесі» Степногорск қ. №2 "Балдырған" балабақшасы тәрбиешісі.